

за военно-сухопътнитѣ. Тѣзи свѣдения даватъ понятие за морскитѣ пристанища на Картагенъ, отъ които най голѣмото и великолѣпно се намирало въ самия градъ Картагенъ, слѣдъ туй въ Хиспонъ и др. приморски градове, — за морскитѣ учрѣждения и складове, за корабитѣ и флотитѣ, за направата, състава, устройството, началствуванието и дѣйствиата имъ и пр. Собствено военноморски или *дѣлни* кораби до пуническитѣ войни обикновенно били, както изглѣжда, *тримитѣ* (т. е. съ 3 рѣда лопати), за направата на които картагенцитѣ взели за образци, вѣроятно, тримитѣ на италианскитѣ и особено на сицилийскитѣ гърци. Но обичая да се правятъ още по голѣми военно-морски кораби (съ 4, 5, 6 и даже 7 рѣда лопати), които много се распространилѣ слѣдъ смъртта на Александра Великий и особено отъ времето на Димитра Полиорцета, не останалъ чуждъ и за картагенцитѣ. Още въ 1-та пуническа война тѣ имали въ флотата си *квинкверемѣ* (съ 5 рѣда лопати), а въ войната съ Пирра взели отъ него даже една *септирема* (съ 7 рѣда лопати)! Увеличванието числото на рѣдоветѣ на лопатитѣ имало за цѣль да достигне най голѣма бързина на хода и движенията на корабитѣ, и въ тѣзи бързина картагенцитѣ надминавали всичкитѣ други морски държави въ него време. Обикновенното число на военно-морскитѣ имъ кораби се опрѣдѣляло отъ вѣмѣстителността на морскитѣ имъ пристанища и въ сицилийскитѣ войни възлизало отъ 150 до 250, а въ 1-та пуническа даже отъ 200 до 350. Тѣй, въ голѣмата морска битка, въ която Регулъ въ 257 г. си отворилъ съ римската флота пътъ за Африка, 350 картагенски галери, съ 150.000 души гребци и войска на тѣхъ, се сражавали срѣщу 330 римски галери, на

които имало 140.000 гребци и войска, слѣдователно — всичко отъ двѣтѣ страни имало 680 галери и на тѣхъ 290.000 гребци и войници! — число, което въ наше време даже мжно може да се повѣрва, колкото впрочемъ, и достойно за вѣрвание да е свидѣтелствуванието на такъвъ историкъ, като Полибия. Не по малко неимовѣрно е и описанието му за тѣзи голѣма битка: флотата на Регула, построена въ клинъ, прорязала картагенската, построена въ джга съ цѣль да залови римската — и 50 картагенски галери били потопени съ всички находивши се на тѣхъ хора, 64 били взети отъ римлянитѣ въ плѣнъ, а всичко хора загинали по вече отъ 30.000 души! Смѣтката на хората, които се намирали на галеритѣ, се основава на това, че на всѣка галера картагенцитѣ имали около $\frac{2}{3}$ гребци и около $\frac{1}{3}$ войници (на квинкверемитѣ, напримѣръ, имало 300 гребци и 120 войници). Гребцитѣ били роби, каквито правителството купувало за тѣзи цѣль въ цѣли маси и вѣроятно ги държало въ пѣленъ или половинъ съставъ и въ мирно време. Тѣй, по казванието на Аппиана, Аздрубалъ, въ време на 2-та пуническа война, въ единъ день купилъ за гребци 5.000 роби! — Флотитѣ имали собствени свои прѣводители, които въ съвокупнитѣ дѣйствиа съ армитѣ се подчинявали — на прѣводителитѣ на послѣднитѣ, а въ отдѣлнитѣ отъ тѣхъ дѣйствиа — непосредствено на сената.

Военно-сухопътнитѣ сили на Картагенъ, спорѣдъ казванието на Полибия, никога не сж имали такова значение и важность, както морскитѣ, и не стояли на равно съ тѣхъ. При всичко това честитѣ, почти непрѣкъснати войни на Картагенъ и необходимостта за распространието и обезпечението на вжтрѣшнитѣ и външнитѣ му владѣния го ка-